

РЕФОРМИТЕ ВО БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР ВО ФУНКЦИЈА НА МИРОТ И ПЕРСПЕКТИВАТА НА МАКЕДОНИЈА И НЕПОСРЕДНОТО ОПКРУЖУВАЊЕ

д-р Драге ПЕТРЕСКИ, д-р Андреј ИЛИЕВ, Кемо Ѓозо
drage_petreski@yahoo.com; andrej220578@gmail.com

Воена академија “Генерал Михаило Апостолски” - Скопје

Апстракт: Најнапред, од голема важност е да се укаже дека концептот на реформа на безбедносниот сектор за многу кратко време стана вистински хит во земјите од нашето непосредно соседство и регионот, но истовремено во настојувањата да се дефинира и имплементира, се сведе на фраза под која можат да се разберат најразлични содржини. Што повеќе се зборува и пишува за тоа, сè е поголема дилемата што се подразбира во врска со таа работа, но постои консензус со неговата комплексност и мултидимензионалност, но кога се доаѓа до неговата практична дефиниција и операционализација, проблемот ја добива својата вистинска тежина.

Наједноставниот начин на дефинирање би се свел на определбата дека безбедносниот сектор има своја политичка и безбедносна димензија. Во контекст на документите кои се користат од страна на меѓународната заедница, безбедносниот сектор ги опфаќа оние владини институции кои имаат овластувања да употребат или наредат употреба на сила, присила или да лишат од слобода, но тука се вклучени и институциите кои имаат надлежност да ја заштитат државата и нејзините граѓани, како и оние цивилни структури кои се задолжени за надгледување, контрола и менаџмент со безбедносните сили. Освен политичките институции, дефиницијата ги опфаќа и воените структури, разузнавачките служби, полицијата, пограничните структури, царината, судскиот и казниот систем, како и парламентарниот, судскиот и административниот менаџмент и надзор над овие структури.

Реформите во безбедносниот сектор во Република Македонија и другите балкански земји се зависни од помошта на меѓународната заедница, во согласност со желбата за членство во НАТО и ЕУ и прифаќањето на евроатланските безбедносни правни норми и стандарди.

Клучни зборови: предизвици, реформи, безбедност, стабилност, НАТО, ЕУ, членство.

REFORMS IN SECURITY SECTOR IN FUNCTION OF THE PEACE AND PERSPECTIVE OF MACEDONIA AND THE IMMEDIATE NEIGHBORHOOD

PhD Drage PETRESKI, PhD Andrej ILIEV, Kemo Gjozo
drage_petreski@yahoo.com; andrej220578@gmail.com

Military academy “General Mihailo Apostolski” Skopje

Abstract: First, it is very important to notice that the concept of security sector reform in a short time became a hit in countries in our immediate neighborhood and the region, but also is hard to define and implement, reduced to the phrase under which they can understand different content. The more we talk and write about it, its bigger dilemma to understand that job, but from other side, there is a consensus with its complexity and multidimensionality.

But when it comes to realize in practice, the definition and implementation, of the problem gets its true weight.

The simply definition amount the commitment, that the security sector has its own policy and security dimension. In the context of the documents, which are used by the international community, the security sector encompasses those government institutions that have authorization to use or order to use a force, compulsion or deprived of liberty, but here

are involved and competent institutions which have an opportunity to protect the state and its citizens, as well as those civil structures that are obligatory for monitoring, control and management with security forces.

On the other side the political institutions definition covers the both, a military structures, intelligence services, police, structures, customs, judicial and penalty system and parliamentary, judicial and administrative management over these structures.

Security sector reform in Macedonia and in other Balkan countries are dependent on the help of international community in accordance with the desire to join NATO and the EU with adoption of the Euro-Atlantic security legal norms and standards.

Keywords: *challenges, reform, security, stability, NATO, EU, membership.*

Вовед

Проучувањето на безбедноста во глобални рамки може слободно да се каже дека претставува поддисциплина на една поширока област како што се меѓународните односи. Меѓународните односи ги проучуваат сите политички интеракции меѓу меѓународните актери, вклучувајќи држави претставени преку влади, меѓународни организации и тоа владини и невладини и богати поединци. Безбедноста се занимава со групирање на оние политички интеракции обележани според нивната важност во однос на одржувањето на безбедноста на актерите и на луѓето. Главните парадигми на меѓународната сцена нудат алтернативни концептуални рамки за опфаќање на сложеноста која произлегува од обидот да се проучат огромен број интеракции меѓу кои го сочинуваат современиот глобален систем. Овие различни гледишта му даваат поинаква смисла на овој сложен политички фокус кога станува збор за прашањата за безбедноста во меѓународните односи.

Во давесет и првиот век може да се каже дека воените закани се можни како и претходно, можно е дури и повеќе отколку за време на Студената војна, поддржувачите на безбедноста тврдат дека тоа не се единствените закани со кои се соочуваат државите, луѓето и светот како целина. Во минатиот период луѓето биле безбедносно загрозувани и од други нешта, потрошени ресурси, демографски притисоци. Како новонастанати закани се проблемите со околината како намалувањето на озонската обвивка и глобалното затоплување, внатрешните проблеми на неразвиените земји можат да бидат главна закана за безбедноста. Заканите и ранливоста може да произлезат од повеќе различни области, воени и невоени, но за да се сметаат за безбедносни прашања, треба да исполнуваат некои стриктно дефинирани прашања, за да се разграничат од политичките.

Табела 1: Најголеми опасности во светот (%).¹

1.	Криминал	27
2.	Тероризам	15
3.	Здравствена/економска несигурност	13
4.	Несреќи/природни катастрофи	12
5.	Војни	8

Зависноста на внатрешните и надворешните противречности укажува на тоа дека животот во современиот свет се одвива во конфликтни услови кои создаваат

¹ Human Security Report 2005.

политичко-безбедносна нестабилност, а сето ова прави времето во кое живееме да биде исполнето со многу нагласени недоразбирања.

Во секоја современа земја, политичките, безбедносните и други интереси на граѓаните од ден на ден се моделираат, се трансформираат, добиваат на содржина, во согласност со општите цивилизациски преобразби. Значи постојат бројни предизвици и разни форми на деструкција, разни извори на загрозување кои добиваат глобален карактер и ја добиваат во прашање егзистенцијата и опстанокот на човештвото. Разните форми и инструменти на насилства како што е тероризмот, организираниот криминал, наркоманијата и оружјето за масовно уништување и разорување, недвосмислено укажуваат на сета сложеност на денешната општествена стварност.

Безбедносната парадигма (предизвици, проблеми, загрозување, процеси и институции) во почетокот на 21 век, во споредба со минатото доби некои значајни нови карактеристики, темелно се изменија значајните објективни фактори кои ја одредуваат безбедносната реалност во одделни држави и во меѓународната заедница во целост, т.е. геостратегиските, воено-политичките, економските, безбедносните, еколошките и др. Исто така се измени и осознавањето и сваќањето на безбедноста во современото општество и тоа како комплексна појава за која не се карактеристични само воено-политичките, туку и пошироките социјални и културно-цивилизационски димензии.

Промените настануваат во рамките на процесите на глобализација и интернационализација, а тоа земјите и меѓународната заедница при обезбедување на безбедноста ги става пред нови предизвици и проблеми. Безбедноста е структурен елемент на опстојувањето и дејствувањето на поединците, општествата, државите и меѓународната заедница и таа е една од темелните животни функции.²

Безбедносниот сектор и интегрирањето во НАТО и ЕУ

Историскиот развој на безбедноста и незиното оформување во современ безбедносен систем, недвосмислено укажува на целата сложеност на поимањето и поимното одредување на безбедноста. Сложеноста и потешкотиите во научното егзактно проучување лежат во фактот на недоволно познавање на релевантноста на безбедноста како човекова потреба и како функција на државата и општеството во целина. Во научната безбедносна теорија има голем број различни пристапи со повеќезначни контроверзни и тешкоприфатливи одредувања. Разликите оставаат простор и можност за дивергентно поимање на самата суштина и улога на безбедноста во едно општество и пошироко, што негативно може да се одрази на индивидуалната и на националната безбедност и безбедноста во меѓународни рамки.

Случувањата кои го одбележаа крајот на 20 и почетокот на 21 век битно ја изменија суштината на безбедносните предизвици во регионот и Европа и докажаа дека закани по уставните вредности на Балканот се уште имаат етнички предзнак. Случувањата оставија безбедносни и многу други последици, додека надминувањето на меѓуетничките тензии и конфликти останаа најбитен предизвик за претставниците на владите во земјите од регионот. Употребата на оружје и сила, придонесе за усложнување на безбедносната состојба. Геостратешката позиција, територијалната и економска поврзаност и односите со НАТО и ЕУ одиграа значајна улога во вклопувањето на државите во безбедносната состојба на стариот континент.³

По одржаниот референдум на 08 Септември 1991 година и донесување на Уставот на 17 Ноември 1991 година Република Македонија започна со изградба на сопствен автономен современ систем на безбедност, заснован на новите предизвици и закани кон новата самостојна држава. Безбедносниот систем на Република Македонија по осамостојувањето се конституира како систем на заштита на основните вредности, систем во функција на заштита на државата, во интерес на заштита на правата и

² Tatalovic S., Nacionalna i megunarodna sigurnost, Politicka kultura, Zagreb, 2006.

³ Питер Хју, Поим за глобална безбедност, Табернакул, Скопје, 2009.

слободите на граѓаните, се конституира како функција на државата и пошироко на општеството.

Теоретското осмислување на безбедносната функција во државата, по правило му претходи на нејзиното конципирање, нормативно-правното уредување и институционализирање, а пак сето тоа му претходи на создавањето на функционален безбедносен систем кој што ќе биде способен да егзистира како безбедносна практика.

Главната идеја на трансформацијата на безбедносниот сектор е содржана во процесот за демократизација на земјата, кој е во директна врска со имплементацијата на принципот на “доброто владеење” (good governance - принцип на одговорно, транспарентно и отчетно работење на државните органи), и клучот за евроатлантската интеграција. За постојното општествено-политичко и економско уредување на земјата, како и за новите видови безбедносни ризици (организиран криминал, тероризам, опасност од избувнување на етнички и религиозни конфликти и др.), неопходни се нови форми на организација и функционирање на безбедносниот сектор. Безбедносниот сектор треба да има потенцијал да се справи со сите споменати видови закани, да биде способен за превентивна акција, да може брзо да реагира, а после акцијата да обезбеди санирање на последиците и да се подготвува за идни операции. Во справувањето со заканите, безбедносниот сектор може да смета и на меѓународна поддршка, но само доколку ги применува во пракса принципите на транспарентност и демократска контрола на безбедносниот сектор.⁴

Постојат повеќе причини за реформи во безбедносниот сектор и за паралелно редефинирање на безбедносните барања. Покрај веќе споменатите, би ги истакнале следните: прво, постигнување на оптимална структура на безбедносниот сектор (кадровски менаџмент, опременост и обука); второ, демократска контрола над безбедносниот сектор од страна на Собранието и Владата, како легални претставници на општеството избрани на демократски избори; трето, рационализирање на безбедносниот сектор и грижа за трошењето на ресурсите за целите кои произлегуваат од надлежностите; четврто, сериозни промени во безбедносните перцепции во општеството, кои повеќе се фокусираат на новите видови ризици; петто, подготвеноста да се учествува во мисии надвор од сопствените граници. Како резултат на овие причини, се јавува потреба од нова дефиниција на безбедноста, што треба да се направи преку изготвувањето и донесување на стратешки документи и доктрини и др., што претставува основа за воспоставување на соодветна законска рамка, во која ќе бидат интегрирани и координирани мерките за справување со сите видови на безбедносни закани. Според современото дефинирање, своја улога во безбедносниот сектор покрај Министерството за одбрана и Министерството за внатрешни работи имаат и други министерства, агенции и установи, индустријата, академски и образовни институции. Трансформацијата на вооружените сили, се прави со цел истите да можат да одговорат на својот дел од задачите и да го добијат вистинското место во безбедносниот сектор. Сите организациски решенија се опфатени во Концептот за националната безбедност, кој претставува основен документ во оваа област. Донесувањето на повеќе видови закони кои ја третираат работата на полицијата, одбраната, царината, судството и другите институции се во функција да се дефинира безбедноста како интегрален сервис, неговата структура, менаџментот и цивилната контрола во борбата против криминалот. Реформите треба да имаат системски приод.

Концептот за интеграцијата на безбедносниот сектор е клучен елемент за оваа фаза на реформите и неопходен за да се обединат сите различни дефиниции на безбедноста, безбедносното окружување, безбедносниот сектор, менаџментот на безбедносниот сектор (вклучувајќи ги прашањата на транспарентност, проценка на можностите, цивилна контрола и др.).

---

⁴ Johanna Mendelson Forman, “Promoting Civil Society in Good Governance: Lessons for the Security Sector”. Vo: Ph. Fluri and M. Hadzic (eds.), Sourcebook on Security Sector Reform, (Geneva: DCAF, 2005).

Концептот за интеграција претставува битна фаза на реформите во одбраната, во полицијата, во надворешните работи (дипломатијата), во цивилната заштита, реформа на специјалните сили, нивната координација и интеграција. На таквиот концепт треба да се надоврзат програмите за модернизација на безбедносниот сектор, за истражувањето и развојот, науката и технологијата, со импликациите за националната економија и проценката за потребните буџетските средства одобрени од надлежните институции. Овие програми претставуваат основа за регионална соработка и евроатлантска интеграција. Првата фаза од реформите во безбедносниот сектор беше во рамките на демократизацијата на земјата и соработката со НАТО и ЕУ, активната улога на ОБСЕ и ООН, како и регионалните иницијативи и процеси, со цел приближување на земјата кон членство во НАТО и ЕУ. Во втората фаза од реформите се оди кон интегративни процеси и тоа најпрвин интеграција внатре во министерствата (интегрирано МВР, МО, служби за безбедност, ЦУК, ДСЗ и др.), следно, интеграција на национално ниво, помеѓу министерствата и другите државни институции и последно, интеграција на меѓународно ниво (евроатлантско и регионално).

Во реформите треба да бидат вклучени сите релевантни субјекти од општеството со решеност истите да ги поддржат и имплементираат (Парламентот, Претседателот, Владата, академскиот сектор, НВО, медиумите, стопанството и меѓународната заедница). Во однос на улогата на Парламентот, треба да се истакнат донесените декларации и друг низ на нормативни и политички документи за да се добие јасна визија за безбедноста и одбраната (безбедносно окружување, безбедносен сектор, неговиот менаџмент и контрола). Таквите документи треба да бидат предмет на јавни и широки дискусии и да имаат поддршка од јавноста. Како сигурен начин за надминување на одредени неправилности во владеењето со безбедносниот сектор претставува јакнењето на улогата на Комисијата за одбрана и безбедност во Парламентот (со постојан ангажман на стручни советници) и зголемувањето на соработката со академскиот и невладиниот сектор, како и бизнис секторот на база на транспарентноста и јасната одговорност.

Владата претставува тело со примарна одговорност за националната безбедност и безбедносниот сектор и од особена важност е таа да подготви терен за имплементација на одлуките, како и да обезбеди координација помеѓу министерствата и државните агенции. Улогата на претседателот на државата е значајна не само од аспект на неговата улога на врховен командант на вооружените сили и претседавач на Советот за безбедност, туку и преку можноста да му се обраќа на Парламентот на пленарните седници како и на општеството преку медиумите.

Безбедносниот сектор може да се дефинира како склоп кој ги опфаќа оние елементи на кои им е доделена легитимна и ексклузивна улога во употребата на присила во општеството за да се справуваат со внатрешните и надворешните закани за безбедноста на државата и граѓаните.

Реформите на безбедносниот сектор - vs - криминал

Периодот по осамостојувањето на Република Македонија постави нови предизвици во областа на владеењето на правото и одржувањето на внатрешната стабилност во земјата. Процесот на демократизација и процесот на транзиција, проследени со економска криза, усложнети со влијанијата на регионалната нестабилност, војни и конфликти, на поширок општествен план го карактеризираше и трансформација на општествените вредности и норми на однесување. Ваквите процеси резултираа и со појава на нови видови криминалитет, со зголемено насилство, застапеност на организираниот и транснационалниот криминал, како и поголем број повторници меѓу извршителите. Интернетичките тензии претставуваа дополнителен отежнувачки фактор во процесот на внатрешна демократизација и гарантирањето на принципот на владеењето на правото.

По Рамковниот договор, во оваа област се преземени широк опсег на реформи насочени, пред сè, кон зголемување на ефикасноста во борбата против криминалот, јакнење на довербата меѓу граѓаните од сите заедници, како и имплементација на европски стандарди во обезбедувањето на принципот на владеење на правото. Во текот на 2003 година, фокусот на активностите беше на стабилизацијата на состојбите и оневозможување на активностите на криминални групи, како последица на конфликтот од 2001 година. Паралелно со овие мерки, интензивни беа активностите за унапредување на правичната застапеност на заедниците во безбедносниот сектор и јакнењето на довербата на граѓаните. Резултатите на овој план овозможува рефокусирање на активностите кон стратешки мерки со долгорочни импликации и институционално зајакнување. Во овие рамки, реформата на полицијата зазема клучно место.

Организираните криминали се феномени со кој се сретнуваме во поново време. Порастот на транснационални криминални организации на глобално ниво, безбедносните проблеми во регионот, проследени со ембарга, напосредно со внатрешните транзициони проблеми, беа факторите кои сериозно влијаа врз појавата на организираните криминали.

Истовремено, поради својата географска положба, Република Македонија е подложна на прекуграничен криминал.

Анализата на статистичките податоци од Министерството за внатрешни работи покажува тенденција на зголемување на обемот на најтешките видови на кривични дела, како што се трговијата со дрога и оружје и кривичните дела кои статистички се следат во групата за организиран криминалитет.

Стратешки интерес на Република Македонија е јакнењето на капацитетите за борба против организираните криминали и корупцијата – на национално и регионално ниво. Ваквите определби координираат со експлицитните определби на ЕУ, изразени на Лондонската конференција (2002) и Солунскиот самит (2003), поддржани и со конкретни програми на ЕУ.

Со мерките насочени кон конкретна акција против организираните криминали, кои се усогласени на регионално ниво, законодавната рамка во Република Македонија прави континуирани напори и настојувања да се следат и имплементираат меѓународните норми во оваа област. Република Македонија досега ги има ратификувано најважните мултилатерални договори за борба против криминалот. Во овие рамки спаѓаат поголем број закони, како што е Кривичниот законик (1996), Законот за кривичната постапка (1997), Законот за спречување на перење пари (2001), Законот за финансиската полиција (2002), итн.. Во декември 2003 година Собранието го усвои амандманот за измена на членот 17 од Уставот на Република Македонија, со што е овозможена примената на специјалните истражни методи, а после тоа беа донесени Законот за условите и постапката за следење на комуникациите, како и Законот за заштита на сведоците (во 2005 година). Во новите закони начелно се вградени европските стандарди кои произлегуваат од меѓународните договори и препораки и таа претставува солидна основа за воспоставување на ефикасен систем за превенција и репресија на криминалот.

Со Кривичниот законик на Република Македонија (ноември 1996 година, измени и дополнувања од 1999 година и донесените измени 2004 година) се инкриминираат кривичните дела од областа на организираните криминали, согласно меѓународните стандарди.

При имплементацијата на приоритетите како заеднички именител мора да се постави гаранцијата на човековите и граѓански права, кои се загарантирани со Уставот на Република Македонија.

Во зајакнувањето на мерките во борбата против организираните криминали посебен акцент се става на зајакнувањето на институционалната поддршка, особено на специјализираните единици за оваа функција, кои се конкретно предвидени во документите усвоени од Владата.

Во рамките на реформата на полицијата, во организациската структура на Криминалистичката полиција се формира посебен Оддел за организиран криминал. Формирањето на посебен оддел на Јавното обвинителство за организиран криминал, како и специјализација на судиите за предметите од областа на организираниот криминал е во функција на јакнење на капацитетите за сузбивање на организираниот криминал.

Со Законот за спречување на перење пари во март 2002 година, во Министерството за финансии е воспоставена Дирекцијата за спречување на перење пари. Во јули 2004 година донесен е нов Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, со кој се прецизира надлежноста на Дирекцијата и нејзината релација со другите субјекти, физички и правни лица и се имплементираат европските стандарди. Во мерките за борба против организираниот криминалитет се предвидени и конкретни мерки за зајакнување на капацитетите на Дирекцијата.

Разбирајќи го феноменот на организираниот криминалитет и потребата од мултидисциплинарниот пристап во борбата против истиот, на оперативен план, неопходно е воспоставување тесна соработка на специјализирани институции од различен вид со цел размена на информации и координација на активностите, за што се преземаат активности за формирање на центар за соработка, за собирање, анализа и размена на криминалистички информации. Во овој центар ќе партиципираат сите институции кои во рамките на своите оперативни надлежности, активно се вклучени во сузбивањето на организираниот криминалитет. За унапредување на ефикасноста во борбата против организираниот криминал суштествена е изградбата на компатибилни и поврзани бази на податоци во сите релевантни институции, со натамошно поврзување во соодветни мрежи на регионално ниво.

Одредени резултати во настојувањата за јакнење на капацитетите во борбата против организираниот криминал, корупцијата и перењето пари се постигнати преку активната соработка со различните меѓународни организации и иницијативи. Република Македонија активно учествува во иницијативите на Пактот за стабилност против организираниот криминал (СПОК), корупцијата (СПАИ), во групата на држави за борба против корупцијата на Советот на Европа (ГРЕКО) и Комитетот за оценка на мерките против перење на пари (МАНИВАЛ), а конкретни резултати во подобрување на капацитетите се постигнати во соработка со единици на ООН и Европската унија. Поголем број конкретни активности се преземени од страна на Министерството за внатрешни работи и Царинската управа, кои со соодветните служби во соседните и други држави од регионот имаат потпишано билатерални договори за соработка во областите на борба против криминалот.

Реформата на полицијата е насочена кон создавање современ модел на полициска организација, која се темели врз принципот на владеење на правото и заштита и почитување на човековите права и слободи.

Основни цели утврдени во Стратегијата за реформа на полицијата се:

- ефикасност на полициското работење
- организираност, стручност и економичност во работата
- техничко-технолошка опременост
- одговорност и мотивираност на вработените
- функционирање на полицијата како сервис за граѓаните

Зголемената ефикасност на полициското работење треба да резултира со зголемена безбедност и сигурност на лицата (физички и правни) и имотот (приватен и државен), намалување на стапката на криминалот и повисок степен на негово откривање. Предуслов за ваквите резултати е остварување ефикасна координација на полицијата со другите државни институции во извршувањето на законите, соработка со граѓаните, отвореност кон јавноста, ефикасна меѓународна соработка. Согласно целите на реформата кои се состојат, пред сè, во воведување на организациони единици возможни за раководење; воспоставување на системот на самоодговорност на средно и локално ниво; поделба на организацијата по задачи; намалување на потребата од секојдневна координација во работата преку поделба на работата; елиминирање на

дуплирањето на надлежности и меѓусебниот надзор кој би се заменил со стручен надзор и контрола по хиерархиска основа; олеснување на преносот на информации преку намалување на бројот на организациони облици и ослободување на полицијата од т.н „неполициски функции“; како и во насока на воспоставување конзистентна организациона структура на Министерството за внатрешни работи согласно европските стандарди, со која ќе се обезбеди висок степен на реализација на непосредните дела на полициската функција, неопходни се измени во организационата и функционалната поставеност на Министерството за внатрешни работи.

Од суштествено значење за унапредување на ефикасноста на полицијата е надградувањето и осовременувањето на информатичко-телекомуникациската мрежа и изградувањето на интегриран информатички систем со бази на податоци и стандарди на нивно управување кои ќе овозможат соработка и постепено интегрирање во Шенгенскиот систем. На среднорочен план, овие реформски зафати треба да резултираат со целосно трансформирана полициска служба во согласност со европските стандарди, која ќе биде способна рамноправно да соработува со соодветните полициски служби на земјите членки на ЕУ во рамките на спроведувањето на *acquis* во областа на правдата и внатрешните работи и особено Шенгенското *acquis*.

Меѓународната полициска соработка се унапредува со натамошно склучување билатерални договори за соработка во областа на внатрешните работи, во превенцијата и борбата против организираните криминал и против тероризмот. Стратегијата за реформа на полицијата предвидува испраќање полициски аташеа, со цел олеснување и поедноставување на полициската соработка.

Унапредувањето на регионалната полициска соработка добива легитимна основа во потпишаната Конвенција за полициска соработка на земјите од југоисточна Европа, која се темели на најдобрите практики и позитивните искуства од Шенгенскиот договор, прилагодени на потребите на земјите од југоисточна Европа. Конвенцијата овозможува директна полициска комуникација меѓу полициски службеници од две земји, директна размена на информации (преку полициските служби координирање на информации кои се однесуваат и на други национални *law enforcement* служби), заеднички патроли, заеднички полициски активности на територијата на една од земјите, користење интероперабилни средства за комуникација и др.)

Натамошното унапредување на регионалната полициска соработка се развива преку програмите и активностите на Директорите на полициите од регионот (СЕПКА), на стратешко ниво и преку реализирање на билатерални и регионални полициски акции.

Заштитата на личните податоци е правен императив во поглед на размената на информациите, механизам кој обезбедува доверба помеѓу истражните органи, а истовремено ги поддржува и меѓународните истраги. Без негово ефикасно функционирање невозможна е квалитетна и ефикасна обвинителна постапка, посебно во случаи на гонење на организирани криминални групи.

Овој систем претпоставува свест за имплементација на ефикасна и напредната техничка и информатичка култура, како и почитување на заштитните механизми за човековите права и приватноста. Функционирањето на системот за заштита на личните податоци е услов без кој не може да се развива ефикасна размена на информации со ЕВРОПОЛ, како и во рамките на Шенгенскиот систем.

Полициската соработка во ЕУ ги вклучува заедничките активности договорени од Советот на Европската унија и преку ЕВРОПОЛ. Во рамките на заедничките активности се одвива оперативната соработка меѓу соодветните полициски, царински и други специјализирани служби за извршување на законите во поглед на спречувањето, откривањето и истрагата на кривичните дела; собирањето, чувањето, анализата и размената на соодветни информации, вклучувајќи сомнителни финансиски трансакции; соработка и заеднички иницијативи во обуката, размена на офицери за врски, размена на службеници, користење на опрема и форензички техники, како и заедничка евалуација на посебни истражни техники во поглед на откривање на тешки кривични дела и организиран криминал.

Во Царинскиот закон од 1998 година се направени измени и дополнувања, кои се однесуваат на поголема ефикасност на царинската постапка, вклучувајќи ги принципите на селективност и анализа на ризик и поедноставување на постапките. Со донесувањето на Законот за Царинската управа во јули 2004 година постапките и функционирањето на Царината се усогласени со европските стандарди и царинската служба добива ингеренции на орган за спроведување на законот со посебни овластувања. Посебен акцент во хармонизацијата се посветува на дефинирањето на надлежностите на царината во оперативна смисла и нејзиното позиционирање како служба која треба активно да учествува во сузбивање на прекуграничниот криминал.

Република Македонија ја ратификува Конвенцијата на Советот на Европа и Конвенцијата на ООН за борба против тероризмот. Со донесените измени на Кривичниот законик се зајакнува казнената политика во однос на кривичните дела поврзани со тероризам, се инкриминира создавањето и членувањето во терористичка организација, како и помагањето (преку финансирање или на друг начин), на терористичките или други криминални организации и групи. Имајќи предвид дека од особено значење за борбата против тероризмот е и контролата на финансирањето на тероризмот, се преземени активности за измена на казнената одредба за перење пари, и изменет и дополнет е Законот за спречување на перење пари, со имплементирање на специјалните препораки на ФАТФ за борба против тероризам и другите меѓународни препораки. Во оваа насока е и зајакнувањето на Финансиската полиција, Дирекцијата за спречување на перење пари и на другите субјекти кои имаат законска обврска за пријавување на конкретни финансиски трансакции, во имплементацијата на мерките за контрола на финансирањето на тероризмот. Исто така, е неопходно да се обезбеди и ефикасно вклучување на надлежните служби во системот на меѓународна размена на финансиски и други разузнавачки податоци.⁵

Истражувањата на јавното мислење во врска со корупцијата укажуваат на подигнатата свест на јавноста за овој проблем. Во јавноста постои перцепција за висока застапеност на корупцијата, а странските инвеститори, сметаат дека тоа е еден од клучните фактори што влијае за одвраќање на директните инвестиции неопходни за економски раст и отворање на нови работни места. Меѓутоа, статистиките за кривични дела поврзани со корупцијата се во дисбаланс со присутната перцепција за корупцијата. Ова најверојатно произлегува од генералниот факт за тежината на откривањето на овие дела. Се очекува нараснатиот притисок на јавноста, зголеменото ниво на политичка волја, како и овозможувањето на соодветни законски средства да придонесат за поевидентни резултати во борбата против корупцијата.

Конечна цел е да се создаде амбиент на “нула толеранција” кон корупцијата и претворање на корупцијата од нискоризична и високопрофитна во високоризична и нископрофитна активност.

Во последно време како сериозен проблем се јавува еколошкиот и компјутерскиот криминал. Порастот на овие видови на криминал не познава државни граници и поради својата природа може да биде контролиран и разрешен единствено со заедничка активност на регионално и глобално рамниште.

Како сериозен еколошки криминал се третира секое дело што предизвикува или може да предизвика опасност за загадување на воздухот, водата, почвата и потпочвата, како и складирањето и располагањето на отпадни или слични супстанции.

“High-tech” криминалот, претставува специфична, “нова форма” на криминал со која се напаѓаат системи кои се лоцирани и во трети земји, или меѓународни информационални системи (Интернет), со намера за уништување на бази на податоци или мрежи, модификување на информации, кражба на информации, продирање во компјутерските системи заради предизвикување други последици (шпионажа, злоупотреби на банкарски сметки, кредитни картички, електронски потписи итн.).

---

⁵ Дирекција за спречување на перење пари и финансирање тероризам, „Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам“, достапно на: <http://www.dspp.gov.mk>.

Државите се обврзани за ваквите дела да пропишат казнена одговорност за физичките и правните лица.

Заклучок

Безбедноста и стабилноста на Република Македонија и непосредното опкружување, јасно и неоспорно лежат во НАТО и ЕУ. Регионот на Западен Балкан излезе од постконфликтна фаза, сите држави од регионот, се на различно ниво во процесот на евроатланското интегрирање. Јасната евроатланска перспектива на земјите од регионот, претставуваат движечка сила за стабилизација и одржлив демократски развој на земјите од регионот.

Земјите од регионот и Европа се цел на организираниот криминал, и оваа закана за стабилноста се препознава преку јасни надворешни димензии изразени преку граничната трговија со дрога, жени, нелегални мигранти, оружје и друг вид на организиран криминал. Од анализата на безбедносната стратегија се гледа меѓузависноста на тероризмот со организираниот криминал, но и со другите посочени закани. Во наредниот период приоритет треба да биде намалувањето на ваквите ризици по безбедноста.

Од безбедносна гледна точка на национално, но и на наднационално ниво, можат да се идентификуваат нови појавни облици на организирани криминални групи кои досега не постоеја. Тоа се припишува на глобалните процеси на интернационализација и дезинтеграција. Дејствувањето на структурите на меѓународниот организиран криминал во РМ станува поинтензивно и дејствува мошне негативно врз загрозувањето на националната безбедност. Последица на таквата состојба е стагнација или успорување на процесот на развој на македонското општество, намалување на квалитетот на животот и загрозување на човековите права и слободи, односно дестабилизација и корупциско влијание врз темелите на општеството, економијата и политичките институции.

Охрабрувањето на реформите во безбедносниот сектор, другите сектори и регионалната соработка е значајна димензија на политиката на Унијата кон регионот, и тоа беше подржано политички и финансиски, преку донации и долгорочни стратегии. Западната академска и политичка заедница верува дека со реформа на безбедносниот сектор т.е. со воведувањето на демократски надзор над безбедносните структури и преку нивното модернизирање би можеле да се остварат неколку цели, како што се, на пример: демократизацијата, доброто владеење, економски развој, професионализација, градење на мирот и побрзата интеграција во евроатлантските структури.

Донесување соодветни законски прописи, формирање на посебни тела, остварување на одредени облици на меѓународна соработка, како и преземање на посебни акции за сузбивање на дејствувањето на криминалните групи вообичаено треба да резултира со спречување и откривање на таквите активности. Но, и покрај сите напори на државата да ги минимизира условите кои придонесуваат за создавање и развој на криминалот, во современи услови тие добиваат нови форми и содржини, и имаат негативни последици по националната безбедност.

Литература

- [1]. Малевски Д., *Меѓународна политика*, Правен факултет, Скопје, 2000.
- [2]. Solana Javier, *A Secure Europe in a better world, European Security strategy, European Council, Brussels, 2003.*
- [3]. Марин В. Кревелд, *Трансформација на војната*, Табернакул, Скопје, 2009.
- [4]. Питер Хју, *Поим за глобална безбедност*, Табернакул, Скопје, 2009.

- [5]. Johanna Mendelson Forman, "Promoting Civil Society in Good Governance: Lessons for the Security Sector". Vo: Ph. Fluri and M. Hadzic (eds.), Sourcebook on Security Sector Reform,(Geneva: DCAF, 2005).
- [6]. Working Table III, Security and Defence Issues: The SSR. Regional Conference, Bucharest, 25-26 October 2001.
- [7]. CARPO Regional Project, 2007. "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg.
- [8]. Дирекција за спречување на перење пари и финансирање тероризам, „Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам“, достапно на: <http://www.dspp.gov.mk>.
- [9]. Ignjatović, Dj., "Suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta u uslovima tranzicije i nesigurnosti", Teški oblici kriminala, XVI Seminar prava, Budva 2004.
- [10]. Котовчевски, М., „Облици на криминално дејствување на транснационалниот организиран криминал“, Зборник на трудови, Глобализација, мирот и безбедноста, Министерство за обрана и Филозофски факултет, Скопје 2008.
- [11]. Langhorne, R., "Global Politics", Oxford University Press Inc. 2006.
- [12]. McClure, G., "The Role of Interpol in Fighting Organised Crime", Chief of the Organised Crime Branch at the Interpol General Secretariat in Lyon, France, International Criminal Police Review, No. 481, (www.interpol.int/Public/Publications). 2000.
- [13]. Шкулиќ, М., „Организовани криминалитет-Појам и кривично-процесни аспекти“, Досије, Београд 2003.
- [14]. Peter Hough, Understanding Global Security, 2006
- [15]. Даскаловски С., „Создавање на нови воени сили како одговор на новите закани, Годишен зборник на Филозофски факултет, Скопје, 2007.
- [16]. Slavevski S., The Societal security dilemma: *The Case of the Republic of Macedonia, Macedonian Affairs*, Vol. IV, No 9, 2003, pp.5-28.
- [17]. Renato R., *Moving towards global stability*, New York, 1999.
- [18]. Richard F. Grimmett, CRS Report for Congress; *Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 2000-2007*. October 23, 2008.
- [19]. Travis Sharp, U.S. Defense Spending, 2001-2009, *Center for Arms Control and Non-Proliferation*, February 20, 2008.
- [20]. Hantigton P. Semjuel, *Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*, Banja Luka, 2000.
- [21]. М. Котовчевски, *Современ тероризам*, Скопје, 2003.
- [22]. Paul T.V., *States, Security Function and the New Global Forces*, Montreal, 2000.
- [23]. McDonald M., *Human Security and the Construction of Security*, Global Society, 2002.
- [24]. Митко Котовчевски, Тајните служби на Балканот, Бомат графикс, Скопје, 2007.
- [25]. <http://www.europarl.eu.int/enlargement/briefings/>